

АФОРИЗМИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Лупіка Л.І. , провідний бібліограф, методист

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В історії кожного народу є особистості, які завжди будуть у центрі уваги дослідників і нащадків. Для українців в особливій ролі виступає Григорій Савич Сковорода (1722-1794) - український філософ, поет, просвітитель, ім'я якого відомо не тільки в нашій країні, але й в усьому світі. 3 грудня 2012 року відзначається 290 років з дня народження Григорія Сковороди.

«Братіє моя люб'язна! Одверніть очі ваші ангельські від содомлян і придивіться-но до цього мандрівника на землі, що гряде перед вами. Він крокує з жезлом веселими ногами. Встає на світанку свіжими надіями сповнений... День його - вік його і єсть наче тисяча літ. Він по світові найзлиденніший злидар, але по Богові - багатир з найбагатших». Так створив свій автопортрет Григорій Сковорода.

Григорій Сковорода був великим сином народу і істинно народним учителем, якого називали «мандрівним університетом, мандрівною академією». Ствердженню ідей свободи, справедливості, духовної краси людини присвятив він свою філософську, літературну і музично-поетичну діяльність.

Творчість Григорія Сковороди пересипана афоризмами, неначе перлами. Це свідчить про те, яким видатним, глибоким філософом був він. Тим паче, що більшість цих афоризмів належать перу самого мислителя. Вони є однією з найбільших цінностей індивідуального стилю письменника. Іноді Сковорода також переосмислював вислови античних мудреців,

оскільки добре знав латинську та давньогрецьку літературу. Він є автором багатьох афоризмів, що потім «пішли в народ» та стали популярними. Вони дуже мудрі, влучні та образні.

«Ні про що не турбуватися - значить не жити, а бути мертвим, адже турбота стан душі, а життя - це рух», - пише Григорій Сковорода. І справді, скільки людей у своєму житті хоча б раз потерпали через чиюсь байдужість. Прикро буває, як хтось, замість рішучих дій, говорить: «Моя хата з краю». Треба пам'ятати, що існують деякі вічні цінності людського життя, які не залежать від часу чи якоїсь епохи. Рух людської душі, невпинний духовний розвиток і творчий пошук - це одна з таких вічних цінностей.

«Лутче час чесно жити, ніж скверно celý день» - ідея розумного життя і моральної чистоти визначає мотиви багатьох його творів. «Чиста совість» - основа й критерій людського життя, яке подібно до пісні, цінне не тривалістю, а чесністю.

«Уподобнюйся до пальми: чим міцніше стискає скеля, тим швидше і прекрасніше здіймається вона до гори» - цей вислів навчає нас не здаватися, сміливо йти вперед, не зупиняючись перед труднощами, не зважаючи на обставини та власну невпевненість.

«З усіх утрат втрата часу – найтяжча» - у листі до свого учня Михайла Ковалинського він писав: «Пусть также всегда живут в твоей душе и такие слова Плиния - потеряно то время, которое ты не употребил для учебы».

«Як нерозумно випрошувати те, чого можеш сам досягти» - завжди існують люди, які вважають, що щастя їм хтось має дати. Замість того, щоб чесно трудитися та працювати задля своєї мети, вони

займаються підлабузництвом до багатих та знатних. Сковорода бачить інший шлях – розвивати свій розум, набувати знання, не боятися праці.

«Святість життя полягає в робленні добра людям».

«Поки чоловік не знає Бога в самім собі, годі шукати Його в світі» - той, хто пізнав себе (тобто образ Бога у своїй душі), хто відрікся від егоїстичної власної волі, хто зробив себе провідником волі Божественної, стає Сином Божим - Вічною Людиною не підвладною ні гріху, ні стражданню, людиною, у якої совість, як чистий кришталь.

Ліричною схвильованістю звучать поезії, в яких поет оспівує так звані «вічні теми» - життя і смерть, щастя і долю:

«Щастя твоє, і мир твій, і рай твій і Бог твій усередині тебе є».

«Не той щасливий, хто бажає кращого, а той, хто задоволений тим, чим володіє».

«Щасливий, кому вдалося знайти щасливе життя, але щасливіший, хто вміє користуватися ним» - головними роздумами Г.Сковороди як творчої особистості були роздуми про щастя людини та шляхи його досягнення. Ними сповнена вся його творчість. **«Як хочеш бути щасливим, не шукай свого щастя за морями,.. не мандруй по Єрусалимах»**, бо, як вважав Г.Сковорода, воно не тільки поруч з тобою, воно «всередині тебе, у твоєму чистому серці, у твоїй чистій душі, що живе за законами Божими».

Властиві всім людям пошуки щастя привели Сковороду до розуміння, що дійсне блаженство людини не в погоні за минаючими благами зовнішнього світу, а в пізнанні себе, знаходженні божественної мудрості й у

свідній праці. Саме праця до душі гармонізує відносини людини з Всесвітом:

«Будь покірний своїй природі, за те берись, до чого здатний».

«Багатством живиться лише тіло, а душу звеселяє споріднена праця».

«Це і є бути щасливим, пізнати себе чи свою природу, взятися за своє споріднене діло і бути з ним у злагоді із загальною потребою» - щастя полягає не в зовнішніх обставинах життя, а у внутрішньому стані людини. Кожна людина повинна займатись тим, до чого вона покликана і тоді матиме душевну гармонію, а, отже, і щастя.

Свої ідеї Сковорода відобразив у байках. Так, у відомій байці «Бджола та Шершень» ми знаходимо афоризм: ***«Немає більшої радості, аніж жити за покликанням».*** Це означає, що невластива внутрішнім схильностям, душевно чужа людині праця завжди буде здаватися важкою, а невластивий їй спосіб життя - нестерпним. Той спосіб життя, до якого ви маєте покликання, буде даватися легко та мати успіх, а також приносити справжню радість та насолоду в житті. Прислуховуючись до свого внутрішнього голосу, людина має обирати собі заняття не тільки не шкідливе для суспільства, а й таке, яке приносить їй внутрішнє задоволення і душевний спокій.

«Багато людей не зважають на свою природу. Істину радість сердечну знайдеш тільки в роботі Тобі спорідненій. Бо багатство тішить тільки тіло, а душу веселить споріднена праця» - слід лише пізнати себе, а пізнавши, бути діяльною, бо «сродність трудолюбієм утверджується».

Твори Григорія Сковороди сповнені висловів, які, можливо, не є короткими афоризмами, але звучать

афористично. Наприклад, у вірші «Про свободу», є рядки: **«Ні ж бо, не злотне: зрівнявши все злото, проти свободи воно лиш болото»**, - автор стверджує, що ніякі матеріальні статки не можуть рівнятися з цінністю людської свободи, духовного скарбу. Навіть виміряти цю цінність грошима просто не можна.

Григорій Сковорода - видатна постать у літературному процесі. Як письменник він зробив важливий крок у розвитку української літератури. Перед Сковородою поставало складне завдання - розробити мову художньої та науково-філософської прози. Ні того, ні другого, в повному значенні цього слова, до нього не знало українське письменство. Можна сказати, він випередив свій час, випередив за формою та за змістом поетичних творів, випередив за художньою довершеністю своїх трактатів, прозових творів і байок.

Сковородинівська творчість стала здобутком простого народу і там, де він зміряв землю своїми ногами, і там, де він ніколи не заходив - списки його праць мандрували по Росії, Криму, на Кавказі, у Молдавії, в Угорщині, Румунії, Польщі. В XVIII ст. його пісні та «псалми» увійшли до репертуару кобзарів і лірників. Сковорода був бажаним гостем у простих людей, де він завжди знаходив притулок, харч та доброзичливе ставлення. Не потрібні були Сковороді слава й почесні, високі посади і багатства. Він вважав життя за совістю, а головне в житті - залишатися самим собою, бути вільним і незалежним.

Він жив просто й гарно і вмер так само. Гостюючи у друзів, пішов у свою кімнатку, надів чисту білизну і востаннє поговорив з вічністю, долею, істиною. Поклав під голову свитку і свої рукописи. Ліг і заснув. І не прокинувся. Поховали його під липою, а на могилі написали те, що він заповів: «Світ ловив мене, та

не піймав»... Останній жарт генія, Сковорода посміявся закінчивши життя. Він знав: відтепер починається духовне життя його в серцях учнів, невігубне й нетлінне. Думка знаходить споріднені душі будь-де, така сутність геніальних слів.

Ніхто з наших сучасників не знає, якою людиною був Григорій Сковорода, але ми можемо створювати його образ із творчості мислителя. З покоління в покоління передаються розповіді про цього письменника, просвітителя, філософа. У свідомість сучасників та нащадків він увійшов насамперед як народний вільнодумний мислитель, мандрівний учитель життя, в якому висока освіченість поєднувалася з мудрістю трудящої людини. Його творча спадщина не втратила інтересу і для сучасних читачів, а його слова стали пророчими: *«Все мине, але межею всього залишається любов. Все мине, але не Бог і любов».*

ПЕРЕДВИЖНЫЕ БИБЛИОТЕКИ АФРИКИ

Жукова В. П., канд. наук по социальным коммуникациям, доцент кафедры библиотекovedения и социальных коммуникаций

Харьковская государственная академия культуры

В 90-е годы XX столетия в Африке получило